

Apologia invizibilului

...VALURI...

Mă trezesc într-o dimineată și nici nu-mi dau seama cum trec deja pe pilotul automat al reveriei ontologizante, în timp ce în jurul meu natura se trezește în mod spectaculos la viață în goarne asurzitoare de cocoși, răgete africane de vaci, chelălăit suprarealist de câini (stau la țară). Nu mă gândesc la nimic altceva decât la raporturile secrete și matematice dintre lucruri și în același timp nu înțeleg, totuși, cum se aplică raporturile matematice la limitele suprafețelor. De exemplu, obiectul copac din fața mea are ca limită suprafața lui plină de asperități și nu înțeleg dacă există o ecuație care să se aplice raporturilor dintre circumvoluțiunile coajei sale. Între o gropiță și cealaltă din coaja copacului există desigur o ordine de întrupare înscrisă în codul genetic. Această ordine oare este predeterminată? Traseul privirii mele, al ochilor ce se mișcă infinitezimal în fundul orbitelor, traiectoria acestora pe scoarța copacului este și ea predeterminată de un cod al acestei bucăți de realitate formate din privirea mea și suprafața copacului? Se poate oare gândi așa ceva ori poate ceva asemănător? Dar nu numai atât! Pot fi eu însumi limitat asemenea copacului de pielea mea și în acest timp să pot vorbi despre o limită ontologică în cauză? Oare nu mai mult mă limitează sentimentele, încredințările, dorințele, neîmplinirile decât propria mea piele? Desigur numai că în alt sens. Dar în care? Limita corpului ca suflet este răspunsul unei întregi tradiții filosofice. Dar cum se poate ajunge la relațiile matematice dintre trăirile sufletești? Oare legitatea raportului pitagoreic se aplică și în cazul trăirii? Dar de ce mi-aș bate capul cu toate astea și n-aș visa mai bine la expansia sufletului până în nemarginile lumii prin iubire? Iubirea mi se pare singura modalitate de a depăși bariera atât de frustră a limitării. Mai exact sentimentul din miezul acelei iubiri care te face să nu-ți mai încapi la propriu în piele. Pielea se revelă ca ceva care nu-ți mai aduce limitare și simți prin toți porii tăi că energiile oricât de îndepărtate ale universului ajung miraculos până la tine iar dacă au ajuns ele aici înseamnă că tu ești deja acolo, la distanța aceea infinită de unde ele au pornit. Dar decât să vorbesc despre toate acestea oare n-ar fi mai bine să tac? Dar decât să tac oare n-ar fi mai bine să cânt? O muzică trăgănată, tribală, melodioasă, cu multă armonie stranie, ar putea să vorbească mai bine despre felul cum raporturile matematice din mintea mea se desfășoară în graba devenitului ca o apă curgătoare. Dar dacă nu e nimic de înțeles aici ci doar de lăsat să decurgă? Dacă reveria mea ontologizantă nu-mi poate aduce nimic mai mult, la mal, decât valuri? .....

Între timp foșgăiturile suprarealiste ale câinilor au încetat. Cocoșii nici ei nu mai cântă. Au fost ostracizați poate în coteț de influxurile transmise de mintea mea la mică distanță prin geamurile duble ale camerei. Mă mir și de cucoanele furnizoare de lapte ce și-au reintrat în ritmul placidității și n-au nimic de adăugat la tribulațiile discursului meu. Oare să le fie teamă să nu le scadă laptele? S-a făcut o liniște extraordinară. Natura era întreruptă să mai continue în felul acela sălbatic. Dar eu? Eu eram într-o efervescentă căutare. Răspunsuri? Nu.

TANCUL EIDETIC

Tancul eidetic există, oricât de aventuroși am vrea să fim jucându-ne cu cuvintele și cu pretențiile receptării. Cerul platonice al Ideilor și noumenul

kantian, deși se spune că sunt frontiere intangibile și imuabile, ele sunt, din contră, prevăzute cu șenile. Noumenul se comportă ca un tanc eidetic (Eidetic vine de la eidele sau ideile platonice de la care noi am împrumutat caracterul de transcendență conținut în noțiune. Transcendențele pe care le vedem noi au o formă ofensivă, de asalt, au o formă de tanc.) iar realitatea concretă confirmă că nu e vorba de o metaforă. Cunoașterea și viața noastră sunt trunchiate și ne aflăm de fiecare dată în fața unei limite care nu privește doar cunoașterea ci însăși viața. Asaltul tancului eidetic îl resimțim cu toții și nu numai în stările de război ale conștiinței ci și în cea mai pură stare de normalitate. Dacă nu mă preocupă deloc ideile de sorginte filosofică, dacă sunt un om din mulțimea de oameni, dacă sunt un anonim care visează netulburat, dacă realitatea nu-mi dă nici o bătaie de cap, voi fi obligat până la urmă să descopăr tancul eidetic, să mă tem de el, să-l urmăresc pe radar și să încerc cu disperare să-l dinamitez, să-l anihilez într-un război la care nu mi-aș fi închipuit niciodată că voi lua parte. Ce se întâmplă, de fapt? Oricât de imuni am fi la reflecție, oricât de nepăsători la avertismentele și ultimatumurile pe care viața ni le dă uneori, nu putem trece cu vederea că aceasta se scurge implacabil și că ipostazele se succed la nesfârșit avertizându-ne că, încet-încet, își tocesc forța și plenitudinea iar noi îmbătrânim și nu putem să nu ne dăm seama că ne-am schimbat fără voia noastră, că o limită înfricoșătoare ne amenință deplinătatea ființei noastre, că moartea ne pândește și ne amenință cu survenirea ei anonimă, cu declicul ei impersonal și indiferent. Ei bine, prima reacție la declanșarea acestui război cu transcendența este declararea rapidă a păcii. Tratatul de neagresiune e scurt și prevede o singură clauză în forma unui raționament ca acesta: *“Aș fi putut să nu fiu, dar pentru că sunt, pentru că suntem, nu mai e pericol să nu fim.”* Trecerea din Timp în Neființă este, după acest raționament, trecerea din Timp în Eternitate (care este totalitatea timpului). Dar oare ce ne-ar determina să vorbim în felul acesta și să fim atât de siguri de opinia exprimată? Cum putem anihila, printr-o simplă încredințare hotărâtă, un tanc de tăria celui eidetic și să-l reducem la tăcere și să-l scoatem din luptă? Bombardamentul dureros al limității subiectivității, al limității lumii condamnată să fie un produs, până la urmă un “artefact” al proiecției noastre de sine, al limității vieții, condamnată unei alterări perpetue urmate de un final derizoriu, acest bombardament să fie oare contracarat de o încredințare ca cea atât de firavă pe care am încercat-o? Asaltul tancului eidetic va fi, poate, oprit, măcar distorsionat, dar el nu va înceta să fie reluat la nesfârșit și împotriva voinței noastre și în contra ignoranței noastre. Pentru filosof, însă, tancul eidetic este așteptat cu flori și urale ca un eliberator, ca o armată aliată condusă de mulțime pe sub arcul de triumf. Filosoful nu va ezita să se cațere pe tanc și, în entuziasmul general, să fluture înnebunit steagul dezontologizării, regăsind limita în interiorul eului. Filosoful adevărat e un tanchist convins iar bombardamentele limitării sunt festivități la care participă extaziat. El nu se dă la o parte din calea dezastrului, ba chiar și-ar dori să fie artizanul catastrofei, generalul ultimului asediu, trâmbițașul deconstrucției cosmice, gornistul nimerit de glonțul sfârșitului.

ARLECHINUL DIABOLIC

Arlechinul diabolic s-a strecurat în sufletele tuturor celor care vor să meargă cu destinul lor până la capăt, să suporte ultimele consecințe ale

alegerii derutei definitive ca mod de viață. Neștiind în ce direcție s-o apuce, truditul absurdului oricărei alegeri se va face de răs și chiar va adula acest destin nelalocul lui. Stărnind răsul, poate chiar și oprobiul celorlalți, el va deveni, chiar dacă uneori doar în reveriile sale cele mai intense, un arlechin blestemat căruia i se dă maximum de atenție și minimum de respect. El va urî respectul și, devenind un anarhic, își va dori, onest, aplauzele la fel de mult ca huiduielile. Și nu se va găsi nimeni care să-i înțeleagă alegerea aceasta pentru risipă însă el, care nu are *nimic* al lui, dă *totul*. Orice giumbușluc îl costă dar ilaritatea generală îl satisface pe deplin. El pierde mereu în fața tuturor, e învins și țintuit la zidul rușinii și stălpul infamiei asemeni pharmaconului, dar găsește întotdeauna resurse să producă spectacol din nimic începând prin a se lua de piept cu el însuși. Mergeți la circ, la circul etern cu arlechini eterni să vedeți că această luare de piept cu el însuși este primul număr al lor și este atitudinea lor firească. Este lecția autoafectării (termen din aristotelism), lecția pe care oricine o poate învăța de la arlechinul primitor de palme date de el însuși. Principiul autoafectării spune că poți acționa asupra ta însuși ca asupra altuia, poți fi și activ și pasiv în același timp. Dar nu poți face acest lucru fără să descoperi că activul (inițiatorul de esența gândului, gând care nu se poate întoarce asupra sa) e separat de pasivul care suportă, în corporal, în fizic, acțiunea activului. La fel cum ochiul vede dar nu se vede pe sine, tot la fel arlechinul își dă palme știind că invizibilul gândului, a supervisorului corporalului, nu e totuna cu obiectul asupra căruia se exersează – corpul. Nicăieri în natură (în afara câinelui care își mușcă coada) nu vei găsi o atare conștiință de sine și o conștiință a dedublării mai dezvoltată ca a arlechinului. El își întinde mâinile în față și, privindu-le, devine mirat căci înțelege iluzia lor (vederea lui – *imaterialul*, mâinile văzute – *materialul*). Când își continuă numărul mai departe singurul lucru pe care îl poate face este să se dea peste cap, dar, să nu uităm, face asta și la propriu și la figurat. Dându-se peste cap el își afirmă identitatea cu sine de la început până la sfârșit, egal în suportarea conștiinței autoafectării. Tumba și uneori saltul mortal sunt riscurile deținerii acestei conștiințe. Totul e dat peste cap atunci când știi că ființa ta e dihotomică: o parte care vede și o parte care este văzută. Asta spune și jongleria – apanajul arlechinului. Întreg corpul se dezvoltă a fi instrumentul prin care își face simțită prezența un altcineva care “trage sforile” și intermediază acel ceva imponderabil – de natura sufletului – și care este efectul jongleriei. Corpul devine astfel o specie de maniabilitate și, dacă te gândești mai profund, întreaga ta ființă corporală este acel ceva care se oferă *la dispoziția a* și este întotdeauna *disponibil pentru*. Atunci ești salvat. Asta pentru că ți se dezvoltă Invizibilul ca existând ca atare, în vecinătatea corporalului, în directă acțiune cu el însă depășindu-l. Tot ce este văzut și vizibil e aflat la dispoziția a ceea ce nu e vizibil și e aflat fie în interiorul tău invizibil, fie în interiorul lumii dar și al tău – invizibile ambele. Fiind pe deantregul în acest adevăr al invizibilului, diversitatea lumii nu ți se mai pare de neînțeles și mută și insondabilă, pentru că lucrurile nu mai sunt de aici înainte doar ceea ce e vizibil. Ceea ce e vizibil e de neînțeles și de necuprins într-un sistem de gândire sau altul. Dar dacă adăugăm invizibilul la ceea ce e vizibil putem să ne salvăm căci abia acum punem existența noastră și a lumii sub semnul misterului. Știința, încă din fragedă pruncie, își dorește să facă acest invizibil cât mai vizibil. E o luptă adevărată a tuturor cu acest invizibil dar mijloacele de a-l ataca nu mai progresează din lipsa unor presupoziii serioase date de un sistem de gândire globalizant ce poate explica absolut totul pornind de la cunoștințele actuale din toate domeniile. Ar trebui ca cineva să facă efortul de a găsi toate explicațiile

despre cum funcționează vizibilul pe baza invizibilului, de a face acest invizibil conceptibil în cea mai coerentă formă. Exemplul arlechinului este acela de la care se poate pleca în opera de conștientizare măcar a acestui invizibil iar noi trebuie să fim aceia care să îl încurajăm pe arlechin să-și dea palme adică să ne ofere acea lecție a autoafectării care ne duce direct la invizibilul inserat în structura ființei noastre. Abia atunci când vom fi părtași la invizibilul din noi, vom putea să înțelegem mai bine treptele pe care trebuie să le urcăm până la Cunoaștere și Adevăr.

GRAFOFOBUL

Grafofobul nu este o invenție. El poate fi atât de real încât să ni se pară, la o analiză mai atentă, că toți am suferit și poate că iremediabil suferim, fără să ne dăm seama, de o incurabilă fobie: grafofobia. Teama de cuvântul scris, de semnele care reperează și identifică un gând, este teama ca nu cumva gândul să fie alterat ireparabil și prin contagiune: întreaga gândire, actul gândirii obișnuite să fie viciat în mod irevocabil, să pierdem legătura cu noi înșine așa cum suntem în experiența propriei gândiri asupra sinelui sau asupra obiectelor și stărilor de lucruri ale lumii. Ființa noastră cea mai intimă pare a fi pusă în pericol de către legătura dintre litere, legătura dintre cuvinte și dintre propoziții, legătură care este întotdeauna unilaterală, rece, anonimă, ca un mecanism care produce piese în serie, un mecanism compus din componente finite și individualizate după funcțiune, un mecanism care este – la o privire mai atentă – gramatica și logica. Gramatica și logica implică acel cod de formare care nu se aplică fidel gândirii, nu posedă acele mult visate pseudopode care să se poată aplica în conformitate cu proeminențele reale ale gândirii. A inventa o asemenea amibă antilogică este câteodată meritul poeziei dar și atunci cuvântul – ca purtător al mesajului – devine prea “strâmt” pentru conținutul gândirii, prea “cubic” pentru a putea fi pliat pe o sferă. Nici gramatica, nici logica nu reprezintă decât un topos comun unde toate subiectivitățile ies din interiorul specific fiecăreia în exteriorul comun tuturor care este limba. Dar dacă ne-am trezi într-o zi că ne este teamă să mai ieșim în exteriorul generalității? Dacă ne-ar fi teamă să ieșim în teribilul anonim și impersonal al generalului? Pur și simplu vorbind, nu facem decât să producem, după un standard arhicunoscut și arhiaplicabil propria noastră intimitate astfel distrusă și pulverizată. În mod normal nu vom simți nici o reținere vorbind, vorbind chiar în minte, însă în momentele noastre de grație vom înțelege că orice cuvânt este de prisos, ireconciliabil cu ce avem de spus de fapt. Îndrăgostiții, nu aceia teoretici, nu vor putea comunica prin cuvinte și nici măcar prin logica gestului nimic din ce se petrece în dragostea fiecăruia dintre ei. Mimica și gestică, suferind de aceeași logicitate, vor dispărea din arsenalul de mijloace la care visează îndrăgostitul. Pentru că îndrăgostitul vrea să comunice tot, să spună tot, să dea tot, să nu păstreze nici o rezervă, nici un rest, căci numai așa dragostea lui ar putea să-și împlinească expresia și valoarea. Îndrăgostiții sunt grafofobii prin excelență iar în cazul lor, grafofobia devine, de multe ori, sursa unei adevărate metafizici. Negarea expresiei verbale sau logice sau chiar ilogice sau oricum am vrea să-i spunem și opțiunea pentru anti-logic, pentru grafofobie, este semnul distinctiv al îndrăgostitului. Criza grafofobică, odată instalată, schimbă perspectiva naturală dar descoperă naturalețea a ceea ce toți filosofii

numesc transcendentalul. Păstrându-și caracterul de fobie, grafofobia va supune subiectul unor suferințe și contorsiuni pe măsură. Transcendentalul nu poartă marca unei viziuni detașate a unor lucruri plăcute sau neplăcute, transcendentalul este o viziune la capătul unei fobii, și anume grafofobia. Din această perspectivă transcendentalul este nu numai spațiul lui “dincoace de obiecte” dar este și depozitarul unei viziuni asupra lumii, viziune dată de grafofobie. Departe de a fi o boală, grafofobia e o cale la capătul căreia răsare în toate luminile lui transcendentalul. Că grafofobia este reală, că ea există, o poate proba oricine atunci când se apropie de o bibliotecă, o instituție a cărții, un culoar plin de rafturi sufocate de cărți și simte acea greutate care-i apasă pieptul, îi taie răsufarea, îi modifică bătăile inimii. Un soi de neliniște îl străbate atunci, un fel de curiozitate în care teama ocupă locul important alături de supunere și de respect – toate pentru o entitate invizibilă de care se apropie ca de mormântul unei persoane dragi. (Ce altceva sunt bibliotecile decât cimitire în care se oficiază un rit al amintirii celor morți, o retrăire prin lectură a unor vieți inexistente în prezent, vieți înscrise consistent în fraze ce poartă fiziologia și memoria acestei fiziologii peste secole?) Teama de această practică a scrierii ne încearcă atunci. De această tehnică de a te fixa în fraze care îți poartă elanul fiziologic peste secole. Teama de aceste stafii ale unei gândirii vii altădată, de aceste fantome care nu sunt reflectarea adevărată a dispărutului, nu sunt decât niște entități descompuse, anonime și impersonale. Și de ce anume să ne fie mai mult teamă decât de ceva invizibil, impersonal și anonim dar atât de prezent între copertile unei cărți în care s-au ascuns toate cărțile lumii puse cap la cap? Îmi pot imagina grafofobul pentru că îmi pot imagina cu ușurință epoca dinaintea apariției scrisului, atunci când discursul mintal era mai fluid, logica era mai inconsistentă, constrângerile expresiei, de asemenea, mai slabe. Pot să-mi imaginez un om primordial care trăiește cu spaima că, odată așezate pe papyrus, pe piele, pe hârtie, gândurile lui ar putea să sufere, chiar atunci, o incompletitudine ireparabilă. Adică inconsecvența dintre imaginea-idee pe care o are în minte și expresia ei în propoziții fie ele și mintale, să fie de natură ostilă. Chiar sub forma secvențelor mintale și făcând abstracție de scris, “substanța comunicării” suferă din principiu o alterare atât de tulburătoare încât grafofobul este de-a dreptul înspăimântat de eșecul expresivității, de imaginea deformată care se propagă în afară, de eșecul lui chiar în imaginea lui. Pentru grafofob, însă, fulgurația imaginii-idee are un caracter sacru iar semnul nu numai că nu poate epuiza acest caracter fulgurant dar pune în pericol sesizarea însăși a imaginii-idee care odată livrată expresiei devine de nerecunoscut. Ceea ce urmează îndeaproape imaginii-idee este întotdeauna produsul unei logicități care ștanțează orice produs mintal. Este o “traducere” care, odată cu scrisul, fie el și mintal, suferă încă o “traducere”. Tendința fobică față de orice traducere îl situează pe grafofob în cercul eroilor, al intermediarilor între imaterial și manifestare, martir al invizibilului și mărturisitor al nimicului.

DRAGOSTEA NU MOARE!

Când vorbești despre dragoste îți dai seama că îți lipsesc cuvintele și atunci începi să îngăimi un șir de foneme până ce băguiala ta devine suspin și în cele din urmă triumf al unei bucurii secrete. Dragostea care îți inundă corpul și îți paralizează logica este un semn al unei revelații totale. Chipul celui iubit își pierde relief și și-l recâștigă într-un joc în care mintea ta nu

își contemplă numai imaginea proprie în imaginea chipului celuilalt dar mintea lui, alta decât a ta, devine rezervorul propriei tale ființe, un fel de entitate pe care o vezi ca pe un centru mintal care iradiază toată mișcarea ta sufletească și prin care îți trăiești propriile gânduri și vise. Nimic nu poate fi mai puternic decât sentimentul că ți-ai abandonat singurătatea minții și că nu mai gândești în interiorul tău ci în interiorul altcuiva, că visul tău obsesiv de a vedea lumea cu ochii altcuiva s-a împlinit și că nu mai ești tu în interiorul tău ci altul și că bilocația pe care ai visat-o atâta timp s-a realizat într-un mod atât de fericit ținând cont că celălalt, care ești, aparține altui regn, regnul feminin al suavităților și al secretelor fecundității, regnul căruia i-ai fi putut aparține dar nu-i aparții, ceea ce, la un moment dat, ai fi putut fi dar nu ești. Și atunci te simți mai puțin ratat iar condiția de a nu ști niciodată cum e să fii în celălalt fel ți se pare mai blândă. Plimbându-te, ca de obicei, pe străzi, cu capul celuilalt pe umeri (imagine cărtăresciană), simți cum certitudinea individualității și a eului tău se evaporă și odată cu această certitudine dispăre întreaga realitate a lumii și a corpului propriu care ți se pare iluzoriu și impropriu din moment ce nu e decât abia unul din sediile tale și nu singurul așa cum ai crezut mai înainte. Când știi că mai ai un trup, un trup de rezervă, gândul nemuririi este pasul imediat următor și atunci știi și înțelegi și ți se pare limpede ca lumina zilei că dragostea nu moare, că ea nu poate dispăre pur și simplu atunci când despărțirea a devenit realitate și când chipul celuilalt nu îți mai tulbură amintirile iar trupul lui, care era trupul tău de rezervă, nu mai e o proximitate caldă și tandră, o protuberanță a propriei tale ființe. Înțelegi atunci că s-a produs ceva irevocabil iar trupul, care ți-a mai rămas în urma despărțirii, te-a ajutat să supraviețuiești și că, dacă nu-l aveai pe cel de rezervă, adică ăstalalt, nu te-ai fi putut descurca. Înțelegi că dragostea nu poate muri din moment ce are întotdeauna un trup de rezervă, de vreme ce tu ai întotdeauna cu o viață în plus și o poți trăi mai departe. Trupul tău păstrează, dacă nu în mintea lui atunci nu se știe unde, întreaga prezență a celuilalt trup, exact ca și cum el ar fi în permanență acolo în tine și în același timp în afara ta. Această ambivalență a prezenței îți rămâne inexplicabilă dar își impune evidența cu atâta tărie încât ai certitudinea omniprezenței tale. Dragostea nu moare pentru că visul omniprezenței s-a realizat și, odată ce ai gustat omniprezența, ți-e greu să mai crezi că ceva care a fost ar putea vreodată să nu mai fie. Tot și toate par să fie eterne iar dragostea și începutul revelației par să fie neatînse, încremenite în începutul lor care nu se mai schimbă și care rămâne așa *in aeternum*. Căci ce este mai demn de înregistrat și de trăit decât clipa bilocației, geana de omniprezență care nu se poate altera și care ne rămâne pentru totdeauna întipărită în ființă.

CALEA RÂSULUI

Calea răsului poate fi o cale regală dacă știi cum să râzi și de cine. Râsul cinic, cel sănătos, cel ironic, cel plin de tristețe, cel al amintirilor, al nostalgiilor și cel al lacrimilor... Dar nu despre ele îmi propun să vorbesc. O cale a răsului nu poate avea la mijloc decât râsul ultim și acesta e rodul unor obsesii mai vechi și care de-a lungul anilor a căpătat încet-încet caracter de metodă. În cele mai ciudate și mai luminoase revelații asupra alcătuirii lumii și a lucrurilor m-am închipuit adeseori un demiurg la fel de puternic și de omnipotent ca și Demiurgul (revelația te ridică deasupra rangului de creatură și te așează sub oblăduirea unui nesperate aure de

creator). Și atunci n-am putut decât râde de alcătuirea ciudată a lumii și n-am putut decât crede că Demiurgul a conceput lumea cu un umor ieșit din comun și în mod cert cu singurul scop de a se amuza la nesfârșit. Faptul că există atâta naivitate în lumea animalelor, atâta prostie porcească în lumea porcilor și atâta măgărie în cea a măgarilor nu este totuși egalat de naivitatea din lumea oamenilor, mult mai nuanțată, mai complicată în sensul că omul își închipuie că nici o piedică nu-l oprește să fie atoatecunoscător (presupoziția virulentă a oricărui om de știință), să fie de asemenea atoateștăpănit, să fie într-un cuvânt buricul pământului și al universului. Toți oamenii se cred mai inteligenți decât semenii lor, mai capabili, mai răsăriți, mai puternici și chiar mai interesați. Dar nu numai că se consideră mai deștepți și mai altfel însă vor încerca să demonstreze tuturor acest lucru. Devenind un mic politician, anonimul, pipernicit sub greutatea vanității sale fără margini, se va lansa într-o campanie electorală fără precedent iar la scrutin se va alege pe el însuși cu o mie de voturi false. Moraliștii și scepticii tuturor timpurilor au văzut la timp și au știut să demaște această fanfaronadă a prostiei de toate speciile și de toate rangurile. Nu știm dacă vreunul dintre ei încercat sau nu răsul ultim sau dacă, poate, personalitățile lor erau demne de luat în răs. Cine știe ? Însă răsul e pretutindeni, răsul ultim e acaparator și în același timp descurajator. Lângă răsul ultim nu mai încap aforismele și nici notițele grăbite și savante. Lângă răsul ultim nu mai încap nici o atitudine, nici un proiect, nici o speranță. Speranța nu-și are locul aici, pentru că speranța are naivitatea să clădească pe când răsul ultim distruge, nimicește. Răsul ultim apare acolo unde ipostaza ta de creatură dispăre înlocuită de ipostaza ta de creator absolut. Pentru a înțelege mai bine această din urmă ipostază trebuie să ne vedem undeva în afara tuturor prejudecăților și în afara tuturor obișnuințelor, a tuturor legăturilor cu lumea, legături care ne fac să vedem o lume în care noi locuim. Ei bine răsul ultim ne scoate din locuirea noastră în lume și ne proiectează în ipostaza de spectatori de pe margine ai spectacolului lumii, asta întâmplându-se ca și cum nu am avea cu nimic de participat la ea și de aceea suntem deja pe punctul de fi egali în ipostază cu creatorul care și el este situat undeva pe margine și, după cum ne-am obișnuit să credem, ne privește ca un spectator și, mai adăugăm noi, el este un spectator, ca și noi, care se amuză la nesfârșit de propria lui operă. Ce poate fi mai amuzant și mai ridicol decât să vezi cât se poate de concret în fața ochilor, și asta în permanență dacă ești cât de cât vigilent și atent la semnele lumii, cum un animal cu blană este conceput să mănânce tot un animal cu blană și când spun asta mă gândesc concret la gestul oarecum arhetipal prin care cei doi interacționează, unul înghițindu-l pe celălalt deși amândoi au același fel de blană și același fel de a mânca. La această situație nu pot decât să îmi imaginez răsul satisfăcut al Demiurgului care pare să se joace cu păpuși și cu mașinuțe și care omoară cauboi de plastic, distrându-se de un așa măcel imaginat. Numai că măcelul din lumea noastră e real. Real poate doar pentru noi. Poate că altfel stau lucrurile din perspectiva Demiurgului. Jocul copiilor cu cauboi n-ar avea succes dacă ei n-ar încerca să convingă jucărioara nevinovată de plastic că este reală, cât se poate de reală deși își rezervă dreptul de a ști că totul se întâmplă în și datorită imaginației lor. Eu cred că leii bătrâni din documentare care sunt filmați cumucid antilope și sunt surprinși în momentul în care par să rădă la sfârșitul festinului, jucându-se cu vreun ciolan și mutându-l de ici colo, știu mai mult decât par să știe unii dintre oameni. Poate că leul râde și el de această alcătuire a lumii, i se pare la fel de meschină și de caraghioasă. Sau cât de caraghioasă e întreaga tehnică modernă ce încearcă să imite morfologii și

fiziologii din natură ! (Tractorul seamănă cu lăcusta, elicopterul cu libelula, televizorul și tehnicile vizuale seamănă cu ecranul mintal și procedeele imaginației). Analogiile pot continua la nesfârșit și cu alte exemple de omologări ale unor funcții ale “organismelor” tehnice cu organismele vii. Criteriile imitației acesteia sunt infinite. Ca printr-un fel de intuiție profundă, omul, încercând să se substituie în joacă Demiurgului, va produce imitații ale naturii odată ce a descoperit, de fapt, cât de stupide și de caraghioase pot fi organismele acesteia. Prin intermediul creației tehnicii, omul nu face altceva decât se amuză, ca și Demiurgul, de cât de stupidă poate fi o alcătuire – prin simplitatea ei ce ține de domeniul evidențelor – chiar dacă alcătuirea aceasta e alcătuirea a înseși lumii. Nu știu dacă în vreo mitologie zeul suveran să fi născut universul dintr-un hohot de răs dar îmi este ușor să-mi închipui o asemenea mitologie după atâtea reprize de răs fără vreo cauză anume, răs nebunesc în fața spectacolului alcătuirii lumii. Dacă acest fel de răs ar fi molipsitor, așa cum mi-l imaginez eu, atunci întreaga suflare a lumii ar putea, printr-o dichisită mișcare demiurgică, să participe în cunoștință de cauză la un joc infinit, la o strategie eshatologică, la un hohot de răs ultim și apocaliptic. Dar natura nu are asemenea resurse, oamenii sunt în majoritate prea triști și prea ursuzi ca să participe la un asemenea banchet. Numai tehnica pare să fi luat definitiv calea răsului ultim. Se pot deci prevedea încă de pe acum proiectele de colonizare a altor planete sub conceptul de imperialism galactic în timp ce Pământul va cădea în desuetudine și va fi abandonat definitiv datorită distrugerii sale lente prin poluare și războaie atomice. Se pot prevedea chiar armele de distrugere planetară atât de eficiente încât totul ar putea să dureze câteva secunde. Chiar se pot prevedea producțiile artificiale de antimaterie pe principiul că distrugerile să fie pe măsura chefului de distracție al celor ce rād în mod ultim. Cauboiul de plastic va fi mic copil pe lângă ce ar putea urma însă el ar fi precursorul absolut al tuturor dezastrelor răsului ultim, precursor pus în mișcare de zâmbetul languros al copilului din vremurile de acum, zâmbet care bate la porțile răsului. La porțile răsului ultim.

MUZICA SALVATOARE

Muzica salvatoare ne scapă de toate deznădejtile abstracte pe care le-a clădit metafizica în sufletul nostru (asta dacă suntem iubitori de filosofie sau începători cu lecturi filosofice). Muzica ne zgândăre orgoliul de oameni concreți, capabili de visare, de sentiment, de elan, de trezire din vraja limitărilor. Universurile muzicale, mai puternice decât oricare altele, ne modelează voința, ne redau pofta de viață, ne transformă din entități abstracte și radiografii esențializate autoproduse în povești cu gust al întâmplării. Unde dacă nu în muzică găsim sentimentul în stare naturală, în stare pură, grație rezonanțelor pe care ea le trezește cu fiecare frază, cu fiecare refren. Nu găsești acolo nimic de gândit (conceptual strict) ci doar de imaginat, de simțit, de trăit. Raționamentele muzicii sunt atitudini ale sentimentului, sugestii ale trăirii. Cât privește imaginația, este vorba de una care nu uzează aproape de loc de imagini. În schimb uzează de stări de spirit incipiente, de pulsuni care nu și-au găsit încă limbajul. Deși uneori reflexivă, bucata muzicală dă frâu liber, din contră, substratului prereflexiv. Indicibilul prezent în expresie vorbește despre ceva familiar, lumea nenumitului se adeverește ca una încărcată de înțelesuri. Atunci când semnificațiile, prea ispitite de bogăția vieții, refuză o expresie logică și

gramaticală, muzica se dovedește singura capabilă să transmită, printr-o logică sentimentului, întreaga panoramă vie a sufletului. Un Chopin sau un Brahms, adevărați profeți ai decupării sentimentului de pe fondul impurităților sufletești, sunt singurii (nu chiar) de la care poți învăța ceva despre sensul renunțării la cuvânt și despre lipsa de limitare a trăirii prin profunzimile insondabile ce se autodezvăluie. Intuind abisul, ascultătorul gustă cât se poate de concret din beția ilimitării, încrezător într-un destin despre care n-a realizat că poate fi și fericit. Mobilizat de fluxul tristeților prăpăstioase și al bucuriilor triumfătoare, ascultătorul e părtaș la un elan infinit care, pentru prima oară, nu-l depășește; pe care îl poate învălui și primi în sine. Ascultătorul, deși pasiv, poate accede la esența mobilității însăși a trăirilor, la sursa producătoare a lor, degajând sensul trăirii luată în general: anume împlinirea dezideratului ilimitării. Dacă vorbim despre pasivitatea ascultătorului vom spune că este un fericit, prin caracterul ei meditativ, prin deschiderea capacităților de înțelegere în profunzime. Nicăieri în afară de muzică nu vom întâlni aceeași forță în impunerea gustului pentru ipotetic, pentru posibil, pentru invizibil. Invizibilul însuși, ca prezență de nesesizat, capătă consistență prin sunete. Consistența aceasta transformă posibilul invizibilului în actualitate și în disponibilitate de actualizare. Muzica poate fi o lecție despre puterea invizibilului sau o propedeutică pentru problema principiului metafizic, pentru problema a ceea ce este dar nu se vede. Muzica – și nu în cele din urmă – este și salvare prin sentiment.

ANONIMATUL ȚAPULUI ISPĂȘITOR

Rene Girard, cunoscut gânditor francez, vorbește în unele locuri despre nevoia comunităților arhaice de a avea un centru asupra căruia să se răsfrângă întreaga energie negativă a comunității: este teoria pharmaconului sau a țapului ispășitor. Există în antichitate, o procesiune în care pharmaconul era purtat deasupra capetelor și asupra căruia se vărsa întreaga furie și întregul oprobriu al comunității. Era un fel de sărbătoare acea procesiune care se sfârșea mai mult sau mai puțin prost pentru pharmacon, însă, la sfârșitul spectacolului toți participanții erau mulțumiți și satisfăcuți că tot răul care i-ar putea paște a fost vizualizat și respins. Exteriorizând răul, adică făcându-l vizibil prin victimă – de regulă un infirm sau un debil – poți să-l domini, să-l controlezi. Asta se întâmpla în societățile arhaice. Iată, însă, că astăzi lucrurile au mai evoluat. Țapul ispășitor îl mai întâlnim și astăzi, numai că lucrurile au luat proporții. Mass-media poate transmite, și o face în direct, ceva de genul unor asemenea procesiuni arătând tuturor și în același timp înfierând cu cruzime răul. Chiar asta vedem la televiziune și în ziare: înfierarea cât se poate de agresivă a răului. Numai că, deși vedem persoane în calitate de țapi ispășitori pentru diverse situații, putem spune că răul, în general, a ajuns la dimensiuni atât de mari în jur încât nu mai pot fi acuzate persoane ci s-a trecut la acuzații care incriminează un rău din ce în ce mai abstract: instituții, ideologii, mentalități, curente, idei. Răul nu mai e identificabil în persoana vreunui pharmacon. Trebuie să parcurgi un întreg labirint pentru a găsi cauza care e, de cele mai multe ori, ramificată, e o desigur greu de străbătut și unde e din ce în ce mai greu de pus un nume sau un altul spunând: acesta este răul, deoarece noțiunile pentru rău lipsesc iar răul în sine a căpătat valențele anonimatului. Țapul ispășitor poate fi – am spus –

și o idee. Cine e atunci responsabil? Cui vom atribui invectivele dacă s-a dovedit că răspunzătorul e o idee și nu un om? Ideea circulă, e impersonală. Cui să-i atribui vina când ea e pe buzele tuturor și nimeni nu e părintele ei? Mai există un fapt asupra căruia trebuie să ne îndreptăm atenția: anonimatul ideii sau al țapului ispășitor este sinonim cu Invizibilul. Țapul ispășitor e – în condițiile de acum – invizibil dar atât de prezent încât nimeni nu-i poate nega existența. De aici izvorăște nevoia omului arhaic - care se confruntase și el pe atunci cu anonimatul demonului - dar și a omului modern, de a concretiza acest rău, de a-l personaliza (a-l transforma în persoană, în pharmacon). Este un efort de a face vizibil invizibilul și este un efort pe care trebuie să-l facem pentru că, dacă nu vom face acest lucru, riscăm să ne pierdem liniștea și forțele noastre să le cheltuim pe dibuirea a ceva ce nu poți să palpezi, ceva ce nu poți respinge ritualic. Trebuie ca satisfacția invectivei să fie posibilă pentru a ne regla și armoniza tensiunile. Este și acest fel de a viețui cât se poate de omenesc. Iată, însă, că familiarizarea cu abstractizarea răului ne-a condus la familiarizarea cu ancheta febrilă pe terenul invizibilului. Această propedeutică a invizibilului va duce cu siguranță undeva. Nici nu știm sigur dacă nu e mai productiv pentru destinul nostru ca anonimatul țapului ispășitor să se perpetueze în pofida nevoii noastre interne de a respinge răul și cine știe spre ce salt al statutului nostru ontologic am putea evolua? Rămâne de văzut.

ÎNȚELEPCIUNEA CARE FARMECĂ

Înțelepciunea care farmecă e aceea pe care o căutăm. Nimic nu ne poate învăța dacă nu ne farmecă mai întâi. Darul fermecării îl are numai o înțelepciune vie, plină de splendoare, imemorială, poleită de vremuri și pe cât de veche, pe atât de prețioasă. Degeaba ne afundăm în explicații de tot felul pe marginea problemelor capitale ale filosofiei dacă ceea ce producem noi înșine nu reușește să farmece. Comentariul sec sau savant, hermeneutica oricât de răsărită, nu valorează nimic dacă obiectul și înfățișarea discuției (care, de regulă, trebuie să pună la mijloc o adevărată înțelepciune) nu farmecă, nu promite, nu degajă insolit și nu îți dă gustul cât se poate de concret al Posibilului. Dincolo de Real, dincolo de geografiile știute, odihnește într-o latență miraculoasă, Posibilul. Ceea ce mai poate însemna, în aceste timpuri, înțelepciune, trebuie să-l invoce, să-l stăpânească, să-l aibă în posesie. Atât sistemele filosofice cât și gândirea nesistematică au fermecat de-a lungul secolelor nu atât prin forța ideilor cât prin înclinația de esență spre Posibil. Ce-ar fi fost Platon și Aristotel fără preocuparea genetică potrivit căreia categoriile Posibilului sunt mai importante și mai reale decât categoriile Realului. Văd un Platon, dincolo de ontologie, aflat mereu cu un picior în Posibil, întemeind conceptul de chora sau căutând toată viața să îndeplinească proiectul Cetății Ideale și un Aristotel neputând să întemeieze realul fără posibilul potenței. Văd un Kant la care posibilul noumenal este infinit și îmbrăcat în mister. Văd că, dacă lumea creată farmecă, atunci mult mai mult farmecă InCreatul, adică ceea ce este dincolo de manifestare. Efigia departelui, a necunoscutului, e mult mai activă în om decât toate grijile imediatului, punctându-i destinul, iar înțelepciunea pe care o poate deține și chiar o deține concret fiecare e aceea conformă cu locuirea efectivă în proximitatea Posibilului. Această înțelepciune e pe buzele tuturor atunci când spunem: “nu știm ce aduce